

Elnöki ügyek: transzatlanti partner vagy védelmi szövetség?

Miszlivetz Áron James

Az új amerikai elnök megválasztásával a pandémiás helyzetben átalakuló hatalmi rendet újabb komoly átalakulások érik. Amíg a korábbi elnök a járvány eredőjének Kínát tette felelőssé és teljesen elhidegült a transzatlanti viszony, sok európai vezető reménykedik, hogy most enyhülés jöhet az USA-EU kapcsolatok terén. Míg korábban az „America first” jelszó alatt Európa stratégiai partnere teljesen kivonta magát a nemzetközi együttműködésekben (Párizsi klímaegyezmény, START szerződés, JCPOA, NATO) addig az új elnök az újrakezdés és megbékélés politikáját hirdette meg. Milyen hatással lehet az új elnök megválasztása az EU-USA védelmi együttműködés terén? Mennyire reális a franciák által is támogatott stratégiai autonómia kérdése és ez hogyan férne bele a kétoldalú kapcsolatok normalizálásába?

Az Európai védelmi ernyőt ért legkomolyabb kritika a tavaly novemberben Macron által „[agyhalttnak](#)” nyilvánított NATO együttműködés, amelyet maga Trump elnök is kritizált, természetesen más okból kifolyólag. Az akkori amerikai elnök visszahúzódott a multilaterális színterről. Kevesebb amerikai részvételt szeretett volna a NATO-ban és Németországból [csapatkivonásokat](#) is tervezett.

Beiktatása után egy évvel az amerikai elnök Twitteren közölte, hogy Németország óriási pénzekkel tartozik a NATO-nak és az USA-nak pénzügyi kompenzációra van szüksége. Elsősorban több tagállami fizetést szeretett volna látni (kevés tagállam éri el a kötelező GDP 2%-ot). A francia elnökkel ellentétben, aki inkább stratégiai autonómiai kérdésként tekint a védelempolitikára, Trump mint businessman tranzakciós szinten képzelte el a védelmi együttműködést, ki és mennyit dob be a „közösbe”. Ennek ellenpontjaként jelenik meg a francia elnök által többször elhangzó [stratégiai autonómia](#). De mit is jelent ez valójában?

A francia elnök értelmezésében egy stratégiai autonóm EU képes lenne a saját maga katonai védelmére, amely magában foglalja a magyar miniszterelnök által is hangoztatott [európai hadsereg](#) gondolatát. Ez természetesen magába foglalja a stratégiai területeket (egészségügyi-, telekommunikációs-, hadi- és biotechnológiai ipar) is. Az új uniós elnökség és a tagállamok a koronavírus-járvány során jöttek rá, hogy nagyon kiszolgáltatottak az Unió ellátási láncai, nyersanyagbeszerzés, illetve technológiai kutatás-fejlesztés tekintetében. Növekvő függésben Amerikától, Oroszországtól és Kínától, amely gyengíti az EU-s érdekérvényesítést és versenyképességet, valamint az önellátás biztonságát.

Az amerikai elnökválasztás olyan új lökést adhat a transzatlanti kapcsolatok terén, ahol az EU kevésbé lesz kiszolgáltatva a nagyhatalmi érdekeknek. Az Egyesült Államoknak először is saját

belső problémáit kell megoldani az óriási vagyoni és társadalmi egyenlőtlenségtől, az adó- és egészségügyi rendszeren át a Kínával kapcsolatos politikájáig.

A fagyos kapcsolatok feloldásra kerülnek, viszont alapvetően különböző érdekek fogják (gazdasági, társadalmi, földrajzi és politikai szempontból) meghatározni az USA és az EU viszonyát.

Uniós szinten már megfogalmazódott az igény az erősebb közös fellépésre a védelem terén. Josep Borrell külügyi főképviselő kijelentette, hogy a megváltozott biztonsági környezetben egy védelem- és biztonságpolitikában is [megerősített Európára](#) van szükség a világban. Az Uniónak nem csak képesnek kell lennie állampolgárait megvédeni a világon bárhol (pl. katasztrófa vagy vis maior esetén), hanem válaszokat kell tudnia adni olyan ismeretlen eseményekre, mint egy globális pandémia vagy a klímaváltozásból fakadó területi konfliktusok, illetve új hibrid fenyegetések.

Ennek koordinálása csakis egységesen történhet meg, viszont figyelembe kell venni a tagállamok különbözőségét és sajátosságait, gyengeségeit és erősségeit. Ennek értelmében a regionális együttműködések felértékelődni látszanak, amikor több tagállamnak egyszerre kell fellépnie egy külső, ismeretlen veszéllyel szemben. A Benelux államok, Baltiak vagy V4-ek jó példával szolgálhatnak a mélyebb és harmonikusabb tagállami együttműködés irányába, amely teljesen más logikával működik, mint egy Egyesült Államokbeli szövetségi-helyi igazgatás.

Fontos megjegyezni, hogy amikor az USA 2016-ban visszavonulót fűjt a multilaterális világrendtől, a fennmaradó hatalmi vákuumot Kína és Oroszország kevés sikerrel tudta betölteni. Nem hiába említette [Merkel](#) német kancellár is, hogy Európának saját kezébe kell vennie a sorsát. Ez német szempontból egy komoly lépés, hiszen a németek történelmi okokból is ódzkodnak bármilyen európai védelmi fejlesztésről vagy akár stratégiai autonómiáról is beszélni. A járványhelyzet olyan kész tények elé állították a német gazdaságot, Európa hajtóerejét, amely közös felelősségvállalást is kész támogatni az Unió megerősítése érdekében. A kancellár rájött, hogy nemcsak Európa nem létezhet Németország nélkül, hanem a németeknek is szükségük van erős, jól működő és reziliens uniós tagállamokra.

A stratégiai autonómiára való felkészülés és felelősségvállalás megmutatkozik a tavaly aláírt [aacheni](#) német-francia nyilatkozatban, amely kölcsönös védelmi megállapodásként is szolgál, emellett az újfajta fenyegetésekre való közös fellépést is erősíteni kívánja.

A mostani helyzetben Biden, mint új amerikai elnök lehetőségei végesek lehetnek egy republikánus többségű Szenátusban, így az Unió kénytelen saját lehetőségeire hagyatkozni. Az Egyesült Államok visszatérése a nemzetközi porondra nem jelenti automatikusan a teljes egyetértést gazdasági, technológiai vagy egészségügyi kérdésekben, mivel az uniós szabályok gyakrabban szigorúbbak (versenyjogi, élelmiszerbiztonsági szabályok) mint az Egyesült Államokban. Biden és von der Leyen, valamint az USA-EU kapcsolatok újra egymásra találnak egy megújult helyzetben, viszont semmi sem lesz olyan, mint régen. Az USA kevésbé mutatja meg katonai szövetségi oldalát és inkább mutatkozik majd transzatlanti partnernek.

Ez azt is jelenti, hogy az Európai Uniónak a saját útját kell járnia a világban, ha valós tényezővé szeretne válni a nagyhatalmak között. Rá kell jönnie, hogy a játékszabályokat nem csak

elfogadni tudja, hanem alakítani is, amely végül elvezethet egy működőképes, stratégiailag autonóm Unió felé.

2020.11.12.

